

ХУЛОСАИ НИҲОИИ
шурои диссертационии 6D.КОА-021-и назди Донишгоҳи миллии
Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илм

Парвандаи аттестаціонии №_____
Қарори шурои диссертационӣ аз 06-уми апрели соли 2023, №44

Барои сазовор донистани Холова Моҳира Буриевна, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмии номзади илми филология.

Диссертасияи Холова Моҳира Буриевна дар мавзуи «Мутобиқати савтии калимаҳои русиву аврупой ва усулҳои ба меъёр даровардани онҳо дар забони адабии мусоири тоҷикӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ дар ҷаласаи шурои диссертациони 6D.КОА-021-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17, фармоиши Комиссияи олии аттестаціонии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 01-уми июли соли 2022, таҳти №210/шд) аз 12 январи соли 2023, суратҷаласаи №32 барои ҳимоя қабул гардидааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Холова Моҳира Буриевна 02-юми августи соли 1993 дар шаҳри Душанбе таваллуд шудааст. Соли 2016 факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси филолог, муаллими забон ва адабиёти тоҷик ҳатм намудааст. Солҳои 2017-2020 дар шуъбаи рӯзонаи аспирантураи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон таҳсил намудааст. Феълан ба ҳайси ассистент дар кафедраи забони адабии мусоири тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон фаъолият дорад.

Диссертасия дар кафедраи забони адабии мусоири тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: Мачидов Ҳомид – доктори илми филология, профессор.

Мушовири илмӣ: Назарзода Сайфиддин – узви вобастаи АМИТ, доктори илми филология, мудири шуъбаи фарҳангнигорӣ ва истилоҳоти Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ.

Муқарризони расмӣ: Ҳасанзода Абдуҷамол Ашраф – доктори илми филология, профессори кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи давлатии Ҳуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров; Назаров Мехрубон Ниёзмадовиҷ – номзади илми филология, дотсент, мудири кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи давлатии Ҷохтар ба номи Носири Ҳисрав.

Муассисаи пешбар – Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби номзади илми филология, дотсент, мудири кафедраи назария ва амалияи забоншиносӣ Қурбонов М.А., ташхисгар, номзади илми филология, достенти кафедраи мазкур Гулзода Н., котиби илмии ҷаласа – доктори фалсафа PhD, муаллими калон Юсупов Ш.Р. ва

имзову муҳри ректори муассиса, доктори илми таърих, профессор Ибодулло зода А.И. пешниҳод шудааст, қайд намудааст, ки диссертасияи номзадии Холова Моҳира Буриевна дар мавзуи «Мутобиқати савтии калимаҳои русиву аврупой ва усулҳои ба меъёр даровардани онҳо дар забони адабии мусоири тоҷикӣ» ба талаботи бандҳои 31-37-и тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувоғиқ буда, муаллифи он ба дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ сазовор мебошад.

Муқарризон ва муассисай пешбар бо назардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, интихоб ва таъин гардидаанд. Интихоби муқарризона расмӣ ва муассисай пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевоситаи соҳаи забоншиносӣ буда, дар корҳои илмию таҳқиқотӣ фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзуи диссертасияро мазкур иртибот дорад.

Довталаби дараҷаи илмӣ доир ба мавзуи диссертасия 6 мақолаи илмӣ ба нашр расонидааст, ки аз ин номгӯй 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандай Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чоп расидаанд. Маводи интишоргардида нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмуни диссертасияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро собит менамоянд.

1. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои тақризшавандай Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1-М]. Холова, М.Б. Баъзе тағииротҳои овозӣ дар калимаҳои иқтибосии русиву аврупой дар забони адабии тоҷикии ибтидои асри XX /М.Б. Холова //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2018. – № 4. – С. 57-61.

[2-М]. Холова, М.Б. Мутобиқати садонокҳои русӣ ба тоҷикӣ дар калимаҳои иқтибосии аз забони русӣ воридшуда (аз рӯйи маводи сарчашмаҳои солҳои 20 ва 30-юми садаи XX) /М.Б. Холова //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2019. – № 2. – С. 146-152.

[3-М]. Холова, М.Б. Мутобиқати калимаҳои иқтибосии русиву аврупой дар забони тоҷикӣ ва мақоми он дар забони публистика (аз рӯйи маводи сарчашмаҳои солҳои 20-30-юми садаи XX) /М.Б. Холова //Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2020. – № 4 (87). – С. 75-80.

[4-М]. Холова, М.Б. Мутобиқати ҳамсадоҳои русӣ ба тоҷикӣ дар калимаҳои иқтибосии аз забони русӣ воридшуда (аз рӯйи маводи сарчашмаҳои солҳои 20 ва 30-юми садаи XX) /М.Б. Холова //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2020. – № 8. – С. 78-81.

I. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳои дигари илмӣ:

[5-М]. Холова, М.Б. Мутобиқати калимаҳои иқтибосии русиву аврупой ба меъёрҳои савтии забони тоҷикӣ (аз рӯйи мукотибаҳои устод Айнӣ ва Лоҳутӣ) /М.Б. Холова //Забон – ҳастии миллат. Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии «Масъалаҳои лингвистии ҳуҷҷатнигории мусир». – Душанбе: ДМТ, 2021. – С. 184-191.

[6-М]. Холова, М.Б. Усулҳои мутобиқшавии калимаҳои иқтибосии русиву аврупой дар замони Истиқлол /М.Б. Холова //Забон – ҳастии миллат. Маҷмуи мақолаҳои конференсияи байналмиллалии “Рушди забони адабии тоҷик дар замони Истиқлол: мушкилот ва дурнамо”. – Душанбе: ДМТ, 2022. – Қисми 2. – С. 154-158.

Ба автореферати диссертатсия аз муҳаққиқони зерин тақризҳо ба шурии диссертационӣ ворид шудаанд:

1. Тақризи доктори илми филология, узви вобастаи АМИТ, сарходими илмии Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ Султон Ҳасан Баротзода мусбат буда, ба автореферт ду эрод зикр шудааст:

- дар тамоми матни фишурда калимаи «ётбарсар» истифода шудааст, ки дуруст нест. Дар имлои забони тоҷикӣ ҳарфи «йот» мавҷуд аст ва ҳарфҳое, ки дар таркиби овозияшон «йот» доранд, яъне ҳарфҳои е, ё, ю, я «йотбарсар» ном бурда мешаванд.

- дар фишурда ҷо-ҷо ҳатоҳои имлоио мантиқӣ (с. 25-26...) ҳам ба мушоҳида мерасад.

2. Тақризи номзади илми филология, саромӯзгори кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара Усмониён Нозила низ мусбат буда, чунин эродҳо пешниҳод шудаанд:

- ба назар мерасад, ки маводи фасли 2-юми боби дуюми рисола, ки «Қудрати мутобиқгардонии забони миллӣ ва дастгоҳҳои тавонони он» унвон дорад, хеле кам мебошад. Аз ин рӯ, бо фасли сеюми ҳамин боб муттаҳид кардани он салоҳ дониста мешавад.

- дар бâъзе мавридҳо ҳулосаву натиҷагириҳои муҳаққиқ дар диссертатсия ба таври умумӣ оварда шудаанд.

- ҷо-ҷо қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ ва мавридҳои гузоштани алломатҳои китобат риоя нагардидааст.

3. Тақризи номзади илми филология, мудири шуъбаи забони тоҷикии Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ Мирзоев Сайфиддин мусбат буда чунин эродҳо зикр шудаанд:

- доираи мавзуъ хеле фароҳ интиҳоб шудааст. Барои як диссертатсия номзадӣ баррасии танҳо калима ва истилоҳоти иқтибосии давраи Истиқлол кифоя буд.

– дар автореферат барои боби якум чор саҳифа ва барои боби дуюм 9,5 саҳифа ҷудо шудааст, ки нобаробарӣ ба мушоҳида мерасад.

– дар автореферат баъзе галатҳои имлой, техниқӣ ва аломатҳои китобат роҳ ёфтаанд: саҳ. 3, 6, 12, 17, 18, 21, 23.

4. Тақризи номзади илми филология, дотсенти кафедраи забони тоҷикии Доњишгоҳи байналмилалии забонҳои ҳориҷии Тоҷикистон ба номи С. Улуғзода Насруллоев Муҳаммад Нуруллоевич мусбат буда, ба автореферат се эрод гирифта шудааст:

– дар автореферат намунаи ҷумлаҳо аз сарчашмаҳои назмӣ, насрӣ ва публисистие, ки диссертант ба онҳо такя кардааст, камтар ба мушоҳида мерасад.

– доираи мавзӯъ барои сатҳи номзадӣ хеле фароҳ интиҳоб шудааст. Бинобар ин, ба назари инҷониб, ба баррасии танҳо як марҳалаи воридшавии ин ғурӯҳи иқтибосот иктифо кардан мумкин буд.

– дар фасли ҳаштуми боби дувуми диссертатсия, ки «Қолабҳои тоҷикишудаи калимаҳои русиву аврӯпой» унвон дорад, қайд мешавад, ки 28 қолаби тоҷикишудаи калимаҳои русиву аврӯпой мушаххас гардидааст, аммо дар автореферати диссертатсия ҳамагӣ шаш қолаби ҳичоии тоҷикишуда зикр мегардад. Шояд ин қолабҳо дар диссертатсия пурра оварда шуда бошад, аммо дар автореферат пурра инъикос нашудаанд.

Муқарризон дар баробари муайян кардани баъзе эроду нуқсонҳои диссертатсия ва автореферати он (тоҷикӣ ва русӣ) аҳаммияти ҷанбаҳои назариявию амалӣ ва навоварии кор, инчунин дастовардҳои илмии муаллифи диссертатсияро таъкид карда, онро барои дарёftи дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ сазовор донистанд.

Шурои диссертационӣ қайд менамояд, ки довталаби дараҷаи илмӣ дар асоси таҳқиқи илмӣ чунин масъалаҳоро ҳалту фасл намудааст:

– ҷамъоварӣ ва омузиши калимаҳои мутобиқшудаи русиву аврӯпой аз ҳамаи сарчашмаҳо (асарҳои назмӣ, насрӣ, илмӣ, публисистӣ ва номаҳои адібон)-ро ба анҷом расонидааст;

– мутобиқшавии садонокҳои забони русӣ ба садонокҳои забони тоҷикӣ, мутобиқшавии ҳамсадоҳои забони русӣ ба ҳамсадоҳои забони тоҷикиро **муайян намудааст**;

– мутобиқ гардонидани маҳсусияти ҳичоии калимаҳои аз забони русӣ иқтибосшударо **равшан нишон додааст**;

– мутобиқ гардонидани қолабҳои ҳичоии калимаҳои русиву аврӯпой ба қолабҳои ҳичоии калимаҳои аслии забони тоҷикиро **собит менамояд**;

– дар заминаи таҷрибай гузашта ва мувоғиқ ба талаботи имruzza тартиб додани намунаи дастур дар қабул ва истифодаи вожаҳои нави русиву аврӯпой

мувофиқ ба савтиёт (қолаб, ҳичо ва зада)-и забони точикиро муайян ва намунаи имлои онҳоро пешниҳод мекунад.

Асосҳои назариявии таҳқиқро пажуҳишҳои илмиву назариявии муҳаққиқону забоншиносони ватанию хориҷӣ, аз ҷумла Л. Ефремов, В. Капранов, Л. Пейсиков, Н. Маъсумӣ, Н. Шаропов, Т. Бердиева, Я. Калонтаров, Ҳ. Мачидов, Т. Ваҳҳобов, С. Назарзода ва дигарон ташкил медиҳанд.

Асосҳои методологии таҳқиқро методҳои умуминазариявӣ ва таҳлили ташкил медиҳанд. Ба таҳқиқоти илмии забоншиносии муосир такя намуда, дар рисола аз методҳои таҳқиқи муқоисавӣ-таъриҳӣ, тасвири (синхронӣ), хронологӣ ва оморӣ истифода карда шудааст.

Аҳаммияти натиҷаҳои бадастовардаи довталаб барои дарёғти дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад, ки натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада пажуҳиши дигар муҳаққиқони ин самтро тақвият бахшида, онҳоро метавон дар омузиши маҳсусиятҳои савтӣ ва маънои калимаҳои иқтибосии русиву аврупой ва калимаҳои иқтибосии мансуб ба дигар забонҳо ё таҳқиқоти ҳамгун истифода намуд. Ҳамчунин, натиҷаҳои диссертатсияро метавон дар таҳияи имлои калимаҳои иқтибосии русиву аврупой аз лиҳози садоноку ҳамсадо, йотбарсарҳо, ҳичо, қолаб ва зада истифода кард. Маводи таҳқиқ дар таҳияи китобу дастурҳои таълимӣ, гузаронидани курсу семинарҳои маҳсус оид ба калимаҳои иқтибосии русиву аврупой ба таври васеъ истифода шуда метавонад.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки дар таҳқиқи диссертационӣ аз концепсияҳои илмӣ ва назарияи забоншиносони ватанию хориҷӣ истифода шудаанд. Дар маҷмуъ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ аз дақиқияти маълумот, мутобиқат намудани ҳаҷми маводи таҳқиқ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқ, ҳаҷми интишорот ва интихоби методҳои таҳқиқ бармеояд. Ҳулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқи назарӣ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шаҳсии довталаби дарёғти дараҷаи илмиро дараҷаи дарки масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда, натиҷаҳо ва ҳулосаҳои асосии кор, муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшуда ва мустақил ифода шудани нуқтаи назари ў нисбат ба мавзуи таҳқиқ таъйид мекунанд. Тарҳ, баррасӣ ва коркарду таҳлили мавзуи диссертационӣ маҳсули фаъолияти чандинсолаи муаллиф мебошанд. Саҳми фардии муаллиф дар ҷамъоварӣ, таҳқиқи осори зиёди назмӣ, насрӣ, публитсистӣ, фарҳангу луғатномаҳо ва баъзе номаҳои адібони мансуб ба садаи XX ва нақди маводи фаровони илмӣ роҷеъ ба иқтибосот бармalo маълум мегардад.

Муаллиф дар таҳияи равиши илмии баррасии масъалаҳо, пешниҳоди усулҳо, таҳқиқи осори фарофони назмӣ, насрӣ, публитсистии асри XX, муайян соҳтани дараҷаи истеъмол ва усулҳои мутобиқшавии калимаҳои иқтибосии русиву

аврупой, пешниҳоди имлои онҳо, ба низом даровардан ва ҷамъбаст кардани натиҷаҳои бадастомада, пешниҳоди маълумот ва фароҳам соҳтани замина барои таҳқиқоти баъдӣ, интихоби мавод ва интишори натиҷаҳои таҳқиқ ғаъзона иштирок намудааст.

Дар ҷаласаи шури диссертационии 6D.KOA-021-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 6-уми апрели соли 2023 дар бораи сазовор донистани Ҳолова Моҳира Буриевна ба дараҷаи илмии номзади илми филология қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми овоздиҳии пинҳонӣ даршурӯи диссертационӣ 14 нафар, аз ҷумла 5 нафар докторони илм аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ иштирок доштанд.

Дар овоздиҳӣ 14 нафар иштирок намуданд. Аз 15 нафар аъзои ба ҳайати шури диссертационӣ шомилбуда овоз доданд: тарафдор – 14 нафар, муқобил – нест, бетараф – нест, бюллетенҳои беътибор – нест.

Раиси шури диссертационӣ,
доктори илми филология, профессор

Д.Хочаев Хочаев Д.

Котиби илмии шури диссертационӣ,
доктори илми филология, профессор

М.Чураева Чураева М.

6-уми апрели соли 2023